

בין אדם לחברו ובין אדם למקום

הרב פרופ' דניאל הרשקוביץ

ארבעה חוזרים מן המלחמה - איש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, איש אשר נטע כרם ולא חללו, איש אשר ארש אשה ולא לקחה, ואיש הירא ורך הלבב (דברים כ, ה-ח). בשלושת הראשונים מוסיפה התורה את המלים "פן ימות במלחמה", וחז"ל מסבירים שזאת אזהרה: "אם אינו שומע לדברי כהן - סוף שהוא מת במלחמה" (ילקוט שמעוני על פרשת שופטים רמז תתקכג וכן ספרי דברים פיסקאות קצד וקצה). דברים אלה מעוררים תמיהה: מדוע ראוי אותו אדם למות במלחמה אם אינו שומע בקול הכהן הקורא לו לחזור מן המלחמה? הרי לכל היותר הוא עובר על עשה! יתירה מזאת, רבי יוסי הגלילי אומר בגמרא סוטה דף מד ע"א: "הירא ורך הלבב - זהו המתירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו שיחזור בגללן", דהיינו, הראשונים חוזרים לא מצד עצמם אלא רק כדי שלא לגלות את קלונו של המתירא מן העבירות שבידו. מדוע, אם כן, אם הם רוצים בכל זאת להשתתף בקרב ראויים הם למיתה?

התורה מזהירה: "פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלקינו ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה. והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשררות לבי אלך למען ספות הרנה את הצמאה" (דברים כט, יז-יח). מדוע אדם ההולך לעבוד עבודה זרה יתברך בלבו לחשוב כי שלום יהיה לו וכי ימלט מכל עונש? רבי אברהם יפה'ן מסביר שאין מדובר פה באנשים העובדים עבודה זרה, כי אם באנשים הרחוקים מעבודה זרה, מגנים אותה ומואסים בה. דברים אלה סותרים, לכאורה, את המפורש בפסוק, המדבר על אדם אשר לבבו פונה לעבוד את אלהי הגוים ההם. רבי אברהם יפה'ן מיישב זאת בהסבירו כי מדובר בהגדרה רחבה יותר של עבודה זרה, מעין מה שנאמר: "כל המעלים עיניו מן הצדקה - כאילו עובד עבודת כוכבים" (כתובות דף סח ע"א), וכן "כל המחליף בדיבורו - כאילו עובד עבודה זרה" (סנהדרין דף צב ע"א), וכן "כל אדם שיש בו גסות הרוח - כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא: (משלי טז) תועבת ה' כל גבה לב, וכתוב התם: (דברים ז) ולא תביא תועבה אל ביתך" (סוטה דף ד ע"ב). גאות הלב ומידות פגומות מהוות מעין עבודה זרה. אכן, כך דורשים חז"ל במסכת שבת דף קה ע"ב על הפסוק "לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר" (תהילים פא, י): "איזהו אל זר שיש בגופו של אדם - הוי אומר זה יצר הרע". בזאת מיושבת הקושיה מדוע ההולך לעבוד עבודה זרה יתברך בלבו לחשוב כי שלום יהיה לו. אותו אדם חושב כי אין כל סתירה בין אמונה בה' לבין גאווה, ואין הוא רואה על מה עליו להיענש. אך התורה מגלה לנו שעבודה זרה חיצונית מתחילה מעבודה זרה פנימית של גאווה ושרירות הלב.

בראש השנה אנו ממליכים את הקב"ה על העולם כולו. תנאי הכרחי לשלמות מלכותו של ה' היא הסרת אלהי הנכר מקרבנו. אלו אינם רק פסילי עץ ואבן, אלא גם "אל זר שיש בגופו של אדם", שרירות הלב של גאווה ותאוה. הטיפול בקשר בין אדם למקום מצריך, קודם כל, טיפול בקשר בין אדם לחברו.

לאור זאת, נבין את תשובתם של בעלי המוסר לשאלה מדוע אנשים משלוש הקבוצות הראשונות של החוזרים מן המלחמה המחליטים להשתתף בכל זאת בקרב ראויים למות בו. כאמור לעיל, הראשונים חוזרים לא מצד עצמם אלא רק כדי שלא לגלות את קלונו של המתירא מן העבירות שבידו. אדם המתעקש לצאת למלחמה, אולי כדי להפגין בכך את אומץ לבו וגבורתו, אך תוך כדי חוסר התחשבות בכבודו של הזולת, הרי הוא ראוי לעונש כעובד עבודה זרה.

השנה החולפת היתה עת קשה לישראל. אויבינו הקמים עלינו לכלותינו מנסיים, השכם והערב, להכות בנו. אחינו ואחיותינו המיישבים את כל חלקי ארץ ישראל חשופים לסכנה מתמדת בבית ובדרכים. מבנינו יש השבוים ביד צר, ביד שפלה שבאומות המונעת אפילו קבלת אות חיים מהם. בימים אלו, כאשר המלים "וְכָל הַרְשָׁעָה כָּלָה כְּעָשָׂן תִּכָּלֶה, כִּי תַעֲבִיר מְמִשְׁלַת זָדוֹן מִן הָאָרֶץ" הן מלאות משמעות עבורנו, עלינו לזכור כי התנאי ל"וְתִמְלֹךְ אֲתָהּ הוּא ה' אֱלֹקֵינוּ מֵהַר לְבָדָד עַל כָּל מַעֲשֵׂיךְ" הוא המלכת ה' על עצמנו והסרת אלהי הנכר של הגאווה והפירוד מלבנו. נזכיר לעצמנו כי עלינו להיעשות אגודה אחת לעשות רצון ה' בלבב שלם.

זכינו השנה בע"ה לחדש פעולות שונות שתכליתן להגביר את האחדות בקהילת אחוזה. יהי רצון שהקב"ה יזכנו להמשיך בדרך זאת, להשריש בקרבנו ערכים של אחדות המשפחה ושלמותה, של אחדות וקשר אמיץ בין הדורות, של אחדות הקהילה, ושל אחדות ושלוש לעם ישראל כולו. יהי רצון שתכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה, ונזכה להתגשמות דברי תפילתנו: "וּבְכֵן תִּן כְּבוֹד ה' לְעַמְּךָ, תִּהְיֶה לִירֵאָיִךְ, וְתִקְוֶה טוֹבָה לְדוֹרְשֵׁיךְ, וּפְתִחוּן פִּה לְמִיחֲלִים לְךָ, שְׂמֵחָה לְאַרְצְךָ וְשִׁשׁוֹן לְעִירְךָ, וְצִמְיַחַת קֶרֶן לְדוֹד עֲבָדְךָ, וְעֲרִיכַת נֵר לְבֶן יִשְׂרָאֵל בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ".